

העמדת נבחרים ציבור לדין תורה בגין פעילותם הציבורית

מבוא
חסינות
פשיעה בשומרים
'לקדם ברועים ובמקלות'
'כל מילתא דאיהו לא מצוי עביד לא מצוי משווי שליח'
'שלא השתדלתי לא על ידי עצמי ולא על ידי אחרים'
התובע צריך לילך אחר הנתבע
'אבל תביעה ריקנית אין מחייבים את הנתבע לצאת כלל'
שאלת הסמכות ושאלת הסמכות להכריע בשאלת הסמכות
סיכום
נספח

מבוא¹

דרכה של השליחות ציבורית שהיא רוויה בביקורת². אף על פי כן, מקובל לומר שאין די בביקורת, אפילו עניינית, כדי להניח בסיס לתביעה בבית דין נגד נבחרים הציבור, ככל שפעלו בתום לב³. ברם, לעתים הביקורת הנמתחת על נבחרים הציבור אינה נמתחת על שיקול הדעת שלהם או על חולשותיהם האנושיות, אלא על שנבחר פלוני זנח את מה שהתחייב לציבור לפני הבחירות בגלל מה שנראה כקבלת טובות הנאה, או על שהוא שינה במהלך כהונתו את מתווה הפעולה בסוגיה ציבורית מסוימת ללא הסבר מניח את הדעת. השאלה העולה עתה היא: האם אלה שנפגעו

- 1 מאמר זה הוא פרי מחקר שנערך עבור קרן 'דין תורה'. המעוניינים להתוודע למפעליה של קרן 'דין תורה' להנחת דין התורה כבסיס להתנהלות של נבחרים הציבור במדינת ישראל, מוזמנים ליצור קשר עם הכותב.
- 2 ראו פירוש רש"י לתורה במדבר יא, כג; וכן לדברים א, יב; ילקו"ש שמות פרק לח רמז תטו ועוד.
- 3 אין לטשטש את ההבחנה בין השאלה בה עוסק מאמרינו, לשאלה האם וכיצד ניתן לתבוע עובדי מדינה - שאינם נבחרים של הציבור אלא עובדים שלו - על חלקם ביישום חוקים שאין להם תוקף על פי התורה הקדושה. ועוד חזון למועד. (ראשית בירור הדברים מצוי בקונטרס 'כפתור הפלא' שהוצאתי לאור בחורף תשס"ה).

או שניזוקו מהחלטות שהתקבלו יכולים לתבוע לבית דין שדן על פי דין תורה⁴ את נבחר הציבור שמעלו בשליחותם?⁵ תחילה, יש לברר את השאלה המהותית, אחר כך יש להתמודד עם הבעיה השכיחה של היעדר ראיות ברורות לביסוס התביעה, ולבסוף, יש להשיב לשאלה הפרוצדורלית כיצד והיכן תביעה זו תתנהל.

חסינות

בספר החוקים של מדינת ישראל חרות חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א-1951. סעיף 1 לחוק מקנה לכל חבר כנסת חסינות מהותית⁶ מעמידה לדין פלילי או מספיגת תביעה אזרחית, בכל הנוגע לכח ההצבעה ולחופש הביטוי שהוקנו לחבר הכנסת במסגרת מילוי תפקידו.⁷ מלבד חסינות זו קיימת הגנה מוגבלת מתביעות אזרחיות לכלל עובדי הציבור במדינה, וזאת בסעיף 7(א) לפקודת הנזיקין (נוסח חדש), תשכ"ח 1968. אולם נראה שאין בכוחן של החסינויות הללו לחסום תביעה בדין תורה בעילה המתוארת נגד נבחר הציבור, ובלי להיכנס לשאלת התוקף ההלכתי של חוקי המדינה, מפני שלו יהי שהתובע מנוע מלתבוע מהנתבעים פיצויים ממוניים בגלל חסינות הנתבעים - הוא עדיין רשאי לבקש מבית הדין שיוציא צו מניעה נגד הנתבעים שלא ישובו לסורם וכן שלא ייצגו את הציבור

4 במשפט הישראלי הונחה שאלה זו לפני בית המשפט העליון במישור המנהלי בלבד: האם ניתן לעתור לבטלות של החלטה שקיבל נבחר של הציבור נגד התחייבויות קודמות שנתן לציבור. התשובה שניתנה על ידי בית המשפט העליון הייתה מתחמקת בעליל; ראו בפסקה 92 בבג"צ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל, פ"ד נט(2) 481 (2005), ולפני כן בבג"צ 3670/04 רפאל נ' מר אריאל שרון - ראש ממשלת ישראל (טרם פורסם; ניתן בתאריך 28.4.04), שם כבר מלכתחילה נוסחה השאלה על ידי העותרים בניסוח מטעה, ואכמ"ל.

5 יהודה נבחר לתפקיד מסוים משום שראובן ושמעון ולוי תמכו בו, לעומת המועמד האחר שקיבל רק את תמיכתם של יששכר וזבולון. מכל מקום, לאחר שיהודה נבחר הוא שליח של כל הציבור ולא רק של אלו שבחרו בו, ולכן גם יששכר וזבולון רשאים לתבוע אותו בכל עילה, ובוודאי כשהסעד המבוקש הוא צו מניעה כנגד הנתבע מלכהן בתפקידו מכאן ולהבא.

6 מלבד החסינות המהותית שנקבעה בסעיף 1 לחוק החסינות, סעיף 4 לחוק החסינות מקנה לכל חבר כנסת חסינות דיונית. לבירור כללי של סוגיית החסינות (המהותית והפרוצדורלית) במדינה מודרנית שמתנהלת על פי התורה, ראו בספרו של מו"ר אבי שליט"א הרב נפתלי צ"י בר אילן משטר ומדינה בישראל על פי התורה כרך ד סימן שיד עמ' 1537-1532 (מהדורה שנייה, מכון ארץ חמדה ירושלים, תשע"ג); מהאמור שם יש ללמוד, בין היתר, שהמושג חסינות מהותית אינו זר לתקנות הקהל (עמ' 1536 ובהערות 48,48 שם); לעניין החסינות הפרוצדורלית בלבד ראו גם במאמרו של הרב יהודה זולדן 'חסינות משפטית לנבחר הציבור' תחומין טו (הוצאת צומת, תשנ"ה) עמ' 132.

7 ראו, למשל, בג"צ 5151/95 רן כהן נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מט(5) 245; בג"צ 11225/03 בשארה נ' היועץ המשפטי לממשלה, תק- על 1398, 12006.

מכאן ולהבא⁸ (מסתבר, שסעדים אלו רשאי לבקש כל אחד ואחד, וגם מי שלא נפגע באורח אישי מההתנהלות הבעייתית של נבחרי הציבור).

גם אם נאמר שחוק החסינות מעניק חסינות מעמידה לדין בפני בית דין של מטה, הוא בוודאי אינו מעניק חסינות מעמידה בדין בפני בית דין של מעלה. מעתה, פתוחה הדרך לתבוע את נבחרי הציבור להתדיין בדרך של בוררות או במכשיר חילופי בעקבות חידושו של הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א שכשבת הדין דן על דרך פשרה בכוחו לדון גם בחיובים שבדיני שמים בלבד⁹, או בהתבסס על מנגנונים אחרים שהוצעו כדי לאפשר תביעת נזקים שנגרמו בגרמא, שגם עליהם החיוב כידוע הוא רק בדיני שמים¹⁰.

למעשה מלמד הניסיון שכשחברי כנסת שומרי מצוות נתבעו בעבר בדין תורה, איש מהם לא נמנע מלהתייצב בטענה שעומדת לו חסינות¹¹. למותר לציין, שאם הנתבע אינו חבר כנסת, אלא נציג הציבור בגוף אחר כמועצה מקומית או ועדה ממשלתית או אפילו שר בממשלה, חוק המדינה אינו מעניק לו אלא חסינות מוגבלת, כאמור.

פשיעה בשומרים

טענת הגנה אפשרית של נבחרי ציבור שנתבעים בדין תורה, יכולה להיות שאין לבוא עמהם חשבון על התוצאות של הצבעותיהם כיוון שפעולת אותן הצבעות על הציבור הן לעולם רק גרמא, ק"ו כשמדובר על הצבעה שהם לא היו שותפים לה וכגון שנעדרו ממנה או שנמנעו בה). התשובה לשתי הטענות הללו היא פשוטה, והיא שלמן הרגע שאדם הוא נבחר ציבור הוא אינו נתבע מדין 'אדם המזיק' אלא מדין שליח שהוא שומר¹², ושומר, כידוע, חייב מדין תורה אף בפשיעה שהיא נזק בגרמא¹³.

8 ראו משטר ומדינה בישראל על פי התורה כרך ב, סימן קא בעמ' 501-502, וכן בסימנים קכג-קכה בעמ' 603-614 ובהערה מס' 1 בעמוד 612 שם.

9 'שבחי הפשרה', משפטי ארץ - דין דיין ודין (מכון משפטי ארץ, עפרה, תשס"ב) עמ' 82.

10 עי' במ"ש הרב עידו רכניץ שליט"א 'נייר עמדה מספר 2; פיצוי על גרימת נזק' (מכון משפטי ארץ, עפרה, תשס"ז).

11 ראו, למשל, בפסקי בתי דין רבניים ערעור תש"ד/101 מיום ח' בניסן תש"כ, וכן בפסק הדין של הרבנים הגרי"ש אלישיב, הגר"ב ז'ולטי והגר"מ אליהו זצ"ל בערעור תשל"ב/9 מיום י"ב בטבת תשל"ב. עוד בעניין התביעות הללו ראו בספר של הרב י' סג"ל (=הרב יהושע הלוי לוי) **השקדן - עובדות חדשות וגילויים מעניינים מהנהגותיו ומדרכו בהנהגה הציבורית של רבינו רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל**, חלק ג פרק כד עמודים 68-70 ובהערות שם.

12 שו"ת חתם סופר ח"ה, חו"מ סי' קמ; סיוע לכך שנבחר ציבור חייב גם על נזקי גרמא שנגרמו בפשיעה מצינו בפנקסי הקהל שהובאו במשטר ומדינה בישראל על פי התורה, עמוד 1534, בהערות 26-27.

13 ראו בחידושי הרמב"ן שהובאו בית יוסף בחו"מ סי' סו אות מ.

'לקדם ברועים ובמקלות'

במקרים אחרים עשויים לטעון אותם נציגי ציבור שתוצאות ההצבעה אינן בגלל דרך הצבעתם, כיוון שההכרעה התקבלה ברוב ניכר, ועל כן הצבעתם בעד או נגד לא העלתה ולא הורידה. התשובה לטענה זו היא שהחובה שמוטלת על נבחר הציבור אינה רק להצביע כפי שהתחייבו טרם שנבחרו, אלא גם לפעול במסירות ולשכנע, ככל הניתן, את בעלי זכות ההצבעה האחרים שיצביעו כפי שנדרש. דהנה פסק בשו"ע חו"מ סימן רצב, יז:

המפקיד חמץ אצל חברו והגיע פסח, הרי זה לא יגע בו עד שעה חמישית ביום י"ד. מכאן ואילך יוצא ומוכר בשוק לשעתו, מפני השבת אבידה לבעלים.

פשט לשון השו"ע מורה שאם התעצל השומר ולא מכר את החמץ, והחמץ נאסר כדין חמץ שעבר עליו הפסח, אין חייב השומר בדיני אדם, כשאר מוצא אבידה שאינו חייב בדיני אדם אם ביטל מצות עשה ולא השיב את האבידה לבעלים. ברם, המג"א או"ח סי' תמג ס"ק ה חולק:

ונראה דהנפקד חייב לשלם דמי הפקדון למפקיד, דהא שומר חנם שהיה יכול להציל ברועים ובמקלות ולא הציל חייב, הכא נמי הוי ליה למוכרו קודם זמן איסורא. ואין לומר דהמפקיד פשע שהוי ליה למוכרו לגוי במקום שהוא, כיון דקיימא לן דאין הנפקד רשאי לסמוך על זה וחייב למוכרו אם כן הוי ליה למוכרו.

כולם מודים שמוטל על השומר לשמור את הפקדון מגניבה ומאבידה. השאלה בה נחלקו השו"ע בחו"מ והמג"א באו"ח היא אם חייב השומר לפעול בקום עשה גם נגד נזקים שבאים ממילא¹⁴. ברם, בנדון דידן נבחר הציבור אינו שומר של פקדון אלא שליח, ובכי האי גוונא ודאי שגם בעל השו"ע מודה שמגדרי השמירה (ולא רק מגדרי השבת אבידה) מוטל עליו לא רק לשמור מפני גניבה ואבידה - אלא גם לקום ולפעול נגד נזקים שבאים ממילא, שהרי לשם כך נבחר.

הבחנה זו שבין שומר לשליח מצויה כבר בסוגיית הגמרא ב"מ צג, ב, בעניין חזני מתא אליבא דרבה¹⁵, ובעניין רועה שלכולי עלמא מוטל עליו לקדם ברועים

14 נראה שנחלקו השו"ע והמג"א בקצוות: לפי בעל השו"ע השומר פטור אם התעצל מלמכור, ואפילו היה שומר שכר, אך לפי המג"א השומר חייב באחריות אפילו היה שומר חנם, כשם שגם שומר חנם חייב לקדם בשומרים ובמקלות אם מוצא לשכור בחינם (חו"מ סי' שג סע' ח).

15 רש"י: 'שומרי העיר בלילה שכל סמך אנשי העיר עליהם לשמור גופם וממונם הנהו ודאי בעו נטירותא יתירתא'.

ובמקלות (שומר חינוך בחינם, ושומר שכר בשכר). וראה מה שכתב בספר מחנה אפרים, הלכות שומרים סי' לה:

...ולא דמי לרועה שהיה לו להציל ע"י רועים ולא הציל דחייב ואף על פי דהוי פסידא דאתי שלא מחמתו של רועה, דרועה ודאי אדעתא דהכי נחית לשמור ולאצולי מחיות רעות ומלסטים, וזהו עיקר שמירתו, אבל לתקן הדבר השמור בידו כהאי גוונא אין זה נכנס בכלל סייג ושמירה, ועוד שהבעלים הם בעיר והם יצילו לעצמם, וכמ"ש הרמב"ם והטור ז"ל דכל היכא דהבעלים בעיר אין צריך להיטפל בכל זה, ואם אחר שהפקידו הדבר הלכו להם למדינת הים ונתעכבו שם מ"מ מעיקרא כשקיבל הנפקד לשמור לא קביל עליה דברים אלו להיטפל בפיקדון, אלא שחכמים אמרו דאעפ"כ יעשה להם תקנה משום השבת אבידה¹⁶.

אם הנתבעים מייצגים את הציבור לא בחינם אלא בשכר, יפים לעניינם גם הדברים שכתב בעל המחנה אפרים שם בסימן יח, שההבדל בין שומר חינוך לשומר שכר אינו רק בהיקף האחריות לאחר מעשה - אלא גם בהיקף חיובי השמירה המוטלים עליו. אמנם, אדמו"ר הזקן בקונטרס אחרון שם בסימן תמג סע' ח (אות ב) חולק על הדברים הללו של בעל מחנה אפרים, אך גם הוא מודה שאם השומר אינו שליח אלא אפוטרופוס שמינוהו בית דין האחריות שמוטלת עליו היא רחבה יותר, עיי"ש¹⁷; וכשאנו באים לדון במעמדו של נבחר הציבור נראה פשוט שהם כאפוטרופסים לכל דבר ועניין, כיוון שיש להם שיקול דעת רחב, ואינם כשליחים בעלמא שלהם יש שיקול דעת צר ופעמים רבות שאין להם שיקול דעת כלל¹⁸.

'כל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משווי שליח'

לכאורה יכולים נבחר הציבור, אם הם יראי שמים, לבקש סילוק של כל תביעה שתוגש נגדם על הסף, בטענה שאינם שליחים של התובעים אלא של מועצת החכמים או של ועד הגדולים שמפקח על התנועה או על המפלגה שאותה הם

16 בדומה, יש לדייק ממה שפסק אדמו"ר הזקן בשו"ע הרב סי' תמג סע' ח, שבהיעדר הסברא שכתב אדה"ז במפורש 'שהרי במכירה זו מוציאה מרשות בעליו' היה מוטל חוב על השומר למכור את החמץ כבר מדיני השומרים, ואף שמכירה זו היא רק למנוע נזק שבא ממילא.

17 ראה גם בתשובת מהר"ם מרוטנבורג שנדפסה בשו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף קו (מובאת ברמ"א חו"מ סימן רצ סע' כ), וגם בשו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן רסא (מובא בב"י חו"מ סימן עב ונפסק בשו"ע שם סעיף ה).

18 גם במשפט הישראלי קיימת הבחנה בין שליח שהתמנה מכח חוק השליחות, תשכ"ה-1965, לבין נאמן הפועל מכח חוק הנאמנות, התשל"ט-1979, שלראשון כמעט ואין שיקול דעת ולאחרון יש שיקול דעת רחב, ולכן אף חייב בדיווח אודות הנאמנות לרשות המסים ובהגשת דוחות שנתיים ועוד.

מייצגים, ורק לגוף זה הם חייבים לתת דין וחשבון. ברם, כלל ברור ופשוט הוא שדברים שאין בכח המשלח לעשות אין בכוחו להטיל על השליח, ולהדיא איתא בנזיר יב, ב: 'כל מילתא דאיהו לא מצי עביד, לא מצי משווי שליח'; גוף רבני זה אינו יכול להפקיע ממון או לתקן תקנות שיחייבו את הציבור, ומהיכן ניתן לנציג שלו בכנסת הכח לכך? אמור מעתה, שגם הנציגים בכנסת שהם יראי השם אינם שלוחים של גדולי ישראל אלא שלוחים של הציבור, ואם כן שוב יש לכל יחיד ויחיד מהציבור זכות עמידה נגדם, ובכוחו לתבוע את נבחר הציבור שלתחושתו, או שעל פי ראיותיו, לא התייעצו עם אותם גדולי ישראל שטרם הבחירות התחייבו להתייעץ איתם, או שבמהלך ההתייעצות עם אותם גדולי ישראל הם הציגו בפניהם תמונה מעוותת של המציאות, או שלאחר ההתייעצות ציטטו את דבריהם של גדולי ישראל בסטייה מהנאמר בחדר הסגור¹⁹. ק"ו שאם הנתבע מקבל את שכרו מקופת הציבור, כחבר כנסת וכדומה, שניתן לבוא עמו חשבון בשם ציבור הבוחרים, שהם אלו שמשלמים את שכרו.

בנוסף, נבחר הציבור לעולם אינם בכירים מנשיאי המטות שהגמרא אומרת שהם כאפוטרופוסים שבית דין מעמיד על הציבור²⁰, וממילא ניתן לתובעם אם קלקלו בשליחותם, וכאמור לעיל. והרי לנו תשובת מהר"י וייל (סי' קעג) שהראני אבי מורי, הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן שליט"א:

ופרנס שנתמנה על הציבור ואחר עשרים שנה קראו עליו תגר האם צריך לעשות חשבון לכל אחד ואחד... אפילו אם נתמנה מדעת הציבור וברצונם אם קוראים עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדין אותו ששלח יד בממון הצבור שלא כדין בדבר שראוי להסתפק בו לפי ראות עיני הדיין, אז פשיטא שצריך לעשות חשבון...

עוד הראני אבי מורי את מה שכתב הרב אהרן וולקין זצ"ל הי"ד (שו"ת זקן אהרן מהדורא תניינא חלק חו"מ סימן קכט) בתשובה לוועד אגודת ישראל בעיר סטרי, שנבחר הציבור הם שליחים לכל דבר: 'דרך חברי הקלוב [= המועדון, המפלגה] הם העושים העיקריים, והפרנס אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא, ואינו אלא שליח למסור דעת הקלוב... סוף סוף הבוחרים הם העושים ולא הפרנס'²¹.

19 ראו במה שכתב דודי זקני רשכבה"ג ר' חיים עוזר גרודזענסקי זצ"ל באגרת מיום כ"ה בתמוז תרצ"ו בדבר הרעיון לייסד אגודת רבנים עולמית: 'העיקר באשר למדתי מפי הנסיון... שכל הפעולות באגודת הרבנים נעשות על ידי איזה מזכיר ופקיד, ואינם מתחשבים כלל עם ראשי המועצה, וכמה פעמים עושים גם בניגוד לדעתם והשפעתם, ועושים רק מה שליבם חפץ' (קובץ אגרות מאת מרן בעל חזון איש חלק שני עמ' 168, בני ברק תשט"ז, ושוב נדפס באגרות ר' חיים עוזר חלק שני, אגרת תקכח, בני ברק, תש"ס), והדברים עתיקים כבר מימות גיחזי, שעל דעתו גבה מנעמן תמיכה עבור בני תורה נגד הוראת אלישע (מל"ב ה, כב).

20 קידושין מב, א.

21 עוד בעניין זה עי' בשו"ת ר' אליהו מזרחי סי' נג, וכן בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' ה, וגם

בשולי סוגיה זו נעיר, שלשאלה האם נבחרי הציבור הם שליחים של הקהל כולו או של גדולי ישראל קיימות השלכות נוספות, כגון האם מותר לפרסם ברבים את מעשיו הנקלים של פלוני כדי למנוע את היבחרו לתפקיד בכיר - או שמא אין היתר אלא להביא את הדברים דווקא לפני רבותיו. ואכמ"ל²².

'שלא השתדלתי לא על ידי עצמי ולא על ידי אחרים'

אחרי שהתגברנו על המשוכה המהותית, עלולה עדיין לצוץ משוכה ראייתית: דרכה של העסקנות הציבורית שרק חלק ממנה גלוי לעין; היא מקימה בריתות נסתרות, וגם יריבים בנפש פועלים בשיתוף פעולה בדרכים סמויות. למראית העין של הציבור יכולים נבחרי הציבור להצטייר כשליחים שפועלים במסירות ובנאמנות לשולחיהם ולהבטחותיהם, ובאותה עת הם מסוגלים שלא לעשות כלום ואולי אף להסכים לפגיעה בציבור, וכל זאת לשם זכייה בשררות מכובדות, או לשם קבלת תמיכות למוסדות של המקורבים להם.

חשש זה אינו חדש, וכבר מצאו קדמונים דרך להתמודד עמו באמצעות הטלת שבועה חמורה על נבחרי הציבור כאשר עלו חשדות כלפיהם שצמחה להם טובת הנאה אישית מצד הציבור. וכך מציינו בתקנות מדינת מעהרין, ועד גאיי, שנת ת"י לפ"ק (אותיות ק-קא)²³, לעניין ציבור שהמושל מיוזמתו החליט למנות ראשי מדינה חדשים עליהם, או למנות מבוררים חדשים על הציבור בסילוק המבוררים הקיימים. לכתחילה יש להשתדל לבטל את החילופין שיזם המושל, "ואם ח"ו אין יכולים לבטל אותו ציווי, ומוכרחים להניח (=למנות) לאחד ר"מ (=ראש מדינה) או לשניים או לכולם או להמבוררים, אזי מחויב אותו ר"מ להישבע בפני ארון הקודש במעלה העליונה וס"ת בזרוע בין אשרי למנצח שהוא נקי מה' ומישראל, ודווקא יישבע בקהילה אחרת אשר יש שם ר"מ חברו, או במקום הוועד אם הוא שם, וכלל לא בקהילתו. וזה לשון השבועה: הרי אני נשבע בה' אלהי ישראל, על דעתו ועל דעת בני המדינה יצ"ו וכל הקהלות בני מדינתנו יצ"ו, בלי עורמה ובלי מרמה, ומקבל

בחינושי חתם סופר על מסכת בבא בתרא לדף ט, א (כולם מובאים במשטר ומדינה בישראל על פי התורה חלק ד סימן שי', עמ' 1518-1519 ובהערה 9 שם); והרב אברהם דב לוויין שליט"א הראני מה שכתב בזה הרב וואלדינברג זצ"ל בספרו **הלכות מדינה**, שער ג פרק ב (עמ' צט), עיי"ש. ושוב נציין לפסקי הדין שהובאו לעיל בהערה 11; לכאורה, גם באותם פרשיות יכלו הנתבעים לבקש את סילוק התביעה על הסף בטענה שהנתבעים הם חברי כנסת שפועלים בעצת גדולי ישראל, ואף על פי כן, טענה זו לא הועלתה כלל, וגם לא על ידי הנתבעים. לא תמיד גם ברור מי קובע מיהם ה'גדולים' שבסמכותם לקבוע קביעות אלו, ודי לחכמיא ברמיזא....

22 ראו, למשל, במאמרו של ידידי, הרב מאיר בר אלי 'פרסום לשון הרע על נבחרי ציבור' **תחומין** כרך לג, עמ' 136.

23 מובא במשטר ומדינה בישראל על פי התורה, כרך א סעיף נ' עמוד 241.

עלי בכל האלות והקללות הכתובים בספר התורה הזה שלא השתדלתי, לא על ידי עצמי ולא על ידי אחרים, והדבר נעשה בלי ידיעתי ורצוני, ואין לי כל חלק ונחלה בזה. ואין רשאים כלל וכלל למחול לו את השבועה אפילו בהסכמות כל האלופי' ר"מ וכל המבוררים" וכו'. למראית עין מושל המדינה הוא שסילק את פרנסי הקהל שהיו מוחזקים להיות ראשי המדינה, אך להסיר את החשד שחילופין אלו נעשו לא בשרירותיות על ידי המושל, אלא בקנוניה בין המושל לבין הממונים החדשים שנתמנו תחת הממונים שפוטר, אנו מטילים שבועה על הממונים החדשים 'שלא השתדלתי לא על ידי עצמי ולא על ידי אחרים, והדבר נעשה בלי ידיעתי ורצוני, ואין לי כל חלק ונחלה בזה'.

מסתבר לומר ששבועה זו אינה חדשה, וזו בדיוק השבועה שלמדנו במסכת שבועות פ"ז מ"ח: 'אלו נשבעין שלא בטענה (כלומר שלא בטענת ברי), השותפין, והאריסין, והאפטרופין'²⁴ וכו', ועל הדרך שאמרנו, שנבחר של הציבור אינו כסתם שליח - אלא כאפטורפוס שמינוהו בית דין. אכן היו קהילות שהטילו שבועה על כל נבחר ציבור לפני שנכנס לתפקידו (על משטר ומדינה בישראל ע"פ התורה כרך א עמ' 259), ק"ו שיש כח לציבור להטיל עליו שבועה לאחר שנבחר כאשר יש לציבור תמיהה על התנהלותו.

התובע צריך לילך אחר הנתבע

אחר ליבון שאלת המהות, והצגת פתרון לבעיה של היעדר ראיות, מגיעה העת לבירור הפרוצדורה: אם התובע והנתבע שניהם בני אותה העיר, ויש בעיר בית דין קבוע, ההליך יידון, מן הסתם, בפני בית הדין הקבוע, בהתאם להוראת הרמ"א בחו"מ סימן ג סע' א (ועל גס בחזו"א לסנהדרין טו אות ז). אם התובע והנתבע אינם בני אותה העיר, ובעירו של הנתבע יש בית דין קבוע, עומד לכאורה הכח לנתבע לגרור את התובע אחריו לעירו, בהתאם לכלל שכתב הרמ"א בחו"מ סימן יד סע' א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת אף על פי שבעיר התובע הבית דין יותר גדול".

ברם, בנדון דידן שהנתבע הוא איש ציבור, נראה שהנתבע חסום מלגרור את התובע אחריו כרצונו לעירו, בגלל החשש שלמעמדו הרם של הנתבע ולכח השפעתו בכנסת או במועצה המקומית בענייני תקציב ומינויים ושררות, תהיה השפעה²⁵ על

24 להרחבה בדין זה ראו בשו"ע חו"מ סימן צג, א, ובנו"כ שם.

25 פסק הרמ"א בסימן יד, בסיום הגהת סעיף א: 'עשיר מוחזק ואלם בעירו מוציאין אותו לדון בעיר אחרת אע"פ שהבי"ד שבעירו יותר גדול, והסכימו האחרונים ש'אלם בעירו' לאו דווקא בריון של ממש, אלא כל מי שדבריו נשמעים מחמת שבני העיר סרים למשמעתו, ע"י בנתיות המשפט שם חידושים ס"ק י בשם הכנה"ג, וכן בתומים (אורים ס"ק טו), ובכנה"ג ס"י יד הגהות הטור אותיות ג-ד. להרחבה בסוגיה זו ראו תיק ערעור רבני 1043-35-1 מיום י"א בתמוז, תשס"ד (בהרכב הדיינים הרבנים שרמן, איזירר ומצגר).

דרך ניהול ההליך בבית הדין שפועל בעירו של הנתבע²⁶. אם יפקוד הנתבע את עירו של התובע, כדרכם של נבחרים הציבור בימינו, יוכל התובע לתבוע את הנתבע בעירו של התובע מכח דין נוסף, והוא הדין שהוסיף הרמ"א שם: 'וכן בן העיר שתובע לאכסנאי בכל מקום שימצאנו, ויש שם בית דין, מכריחו שם לדין'.²⁷ ואולם לצערנו שטן המחלוקת מרקד, ונראה שלפחות כיום אין בית דין שיסכימו עליו הכל שהוא בית הדין הקבוע בעיר²⁷, ואפילו התובע והנתבע גרים באותה העיר יכול הנתבע להשתמש מלידון בפני בית הדין שבפניו הונח ההליך בתחילה בטענה שבית דין אחר גדול מבית הדין הראשון בחכמה ובמניין, ובמידה יתרה עלול הנתבע לטעון כך כשהנתבע גר בעיר אחרת. לתשובה זו של הנתבע קיימת תגובה מן המוכן, והיא הודעה של התובע לנתבע שאם אין בית דין קבוע שידון בהליך הוא מזמינו לברר את התביעה לא בפני בית הדין שבפניו הונח ההליך בתחילה, ולא בפני בית הדין שאליה הנתבע חפץ לגרור את ההליך, אלא במעמד זבל"א, בהתאם לפסק הרמ"א בחו"מ סימן ג סע' א'²⁸.

'אבל תביעה ריקנית אין מחייבים את הנתבע לצאת כלל'

על פי דין כל צד בהליך המשפטי נושא רק בהוצאותיו ולא בהוצאות הצד השני, ואף הצד שהפסיד אינו נושא בהוצאותיו של הצד שזכה²⁹. מתבקש אם כן שלפעמים יתקיים דיון מקדמי לשם סינון ראשוני של תביעות סרק טרדניות, כדי לחסוך מן

26 אם בית הדין שהנתבע חפץ בו אינו עורך פרוטוקולים, או שפסקי הדין שלו אינם מנומקים, גם אז חסום הנתבע מלגרור את התובע אחריו. אמנם, על פי הרמ"א בסימן יד סע' ד גם כשקיימת חובת הנמקה היא אינה כוללת חובה לכתוב טעמים וראיות, אלא רק את כתיבת הטענות ופסק הדין, אך כבר כתב שו"ת חתם סופר (חו"מ סי' יב) שנכון שבית הדין יכתוב גם את הטעם, ובבאר אליהו (חו"מ סימן יד ס"ק כז) כתב שכן גם דעת התוספות, ועוד רבות באחרונים בפוסקי זמננו, כל שכן שחובת ההנמקה קיימת במקום שבעל הדין האחד עלול לחשוך שבעל הדין שכנגדו השפיע מכח משרתו - ואפילו בעקיפין ובלי כוונה - על שיקול הדעת של הדיינים (וראה גם בפסק הדין שצוין בסיום ההערה הקודמת).

27 כדי שלא להשאיר הדברים תלויים נסתפק בהפניה להחלטה שנתן הרכב בראשות הרב אברהם שפירא זצ"ל, נדפסה בספר **שורת הדין מאמרים ופסקים** כרך ז עמ' תסא (בהוצאת מכון 'שער משפט' והנהלת בתי הדין הרבניים, ירושלים תשס"ב), וכן נצוין לספר **משפטי שאול** סימן מב (עמוד 175) שם מחדש הרב ישראל זצ"ל שבימינו לא רק שקיימים בתי דין קבועים - אלא שאף שב והתחדש המושג 'בית הוועד'. וכבר הקדימו ברעיון זה הרב הרצוג זצ"ל, עי' פסקים וכתבים ח"ט חו"מ סי' יא (ועי' משטר ומדינה בישראל ע"פ התורה כרך א עמ' 121-122).

28 ראה חזו"א סנהדרין סי' טו אות ה, ובשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' ג, ובפסקי דין ירושלים כרך ז עמ' קעב, ובפסקי דין ירושלים כרך ט עמ' טו, ועיין בספר סדר הדין פ"ג סעיף א, ועיין ספר תשובות והנהגות כרך ה סי' שנג. וראה גם בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קנט.

29 חו"מ סימן יד סע' ה.

הנתבע הוצאות מיותרות. ואכן כך פסקו השופט והרמ"א בחו"מ סימן יד סע' א. מעתה, לכאורה, חוזר הכח לנתבע לדחות את התביעה נגדו לפחות עד שיתקיים בירור מקדמי בבית הדין שהוא יבחר לו, מדין הולכים אחר הנתבע. ברם, מתוך הסתירה העולה בין ההוראות הללו של השולחן ערוך והרמ"א בסימן יד סע' א להוראת הרמ"א עצמו בהמשך הסעיף שם, צריך לומר שהכח שיש לנתבע להקדים לבירור התביעה דיון מקדמי עומד לנתבע רק כשההליך מתברר בפני בית דין שהוא אינו בעירו של הנתבע כיוון שלשם בירור התביעה לגופה הנתבע יהיה חייב להוציא הוצאות הדרך לו ולעדי, אבל כשהנתבע אינו דר בעירו של התובע והוא חפץ ללכת בשיטת הרמ"א, ולגרור את התובע אחריו לדון בסכסוך שביניהם בעירו, אובד הכח לנתבע להתנות את בירור ההליך בדיון מקדמי, ושוב חוזר הכח לתובע להציע את בירור ההליך בדרך של זבל"א ללא כל בירורים מקדמיים³⁰, וכאמור לעיל.

30 כתב המחבר בחו"מ סימן יד סע' א במציאות שהתובע והנתבע בני אותה עיר: 'אבל אם אמר המלוה נלך לבי"ד הגדול, כופין את הלוה ועולה עמו. וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה הטוען לעלות, כופין בי"ד שבעירו את הנטען לעלות עמו. וכן כל כיוצא בזה. במה דברים אמורים כשהיו עדים או ראייה לנגזל או לניזק או למלוה, אבל טענה ריקנית אין מחייבין את הנטען לצאת כלל, אלא נשבע במקומו ונפטר. וכן הדין בזמן הזה שאין שם בית דין הגדול... אבל (אם) יש מקומות (באותה מדינה) שיש בהם חכמים גדולים מומחים לרבים, ומקומות שיש בהם תלמידים שאינם כמותם, אם אמר המלוה נלך למקום פלוני שבארץ פלוני לפלוני ופלוני הגדול ונדון לפניו כופין את הלוה והולך עמו. הגה: אם יש (לתובע) עדים או ראייה ונראה לבי"ד שבעירו שיש ממש בטענותיו, אבל בלאו הכי אין כופין אותו לילך עמו'. דין זה שבשולחן ערוך, שבכח התובע לגרור את הנתבע אחריו לבית הדין הגדול או למותב שיפטי שמקביל לו, מבוסס על דברי הגמרא בסנהדרין לא, ב המתבססת על הפסוק "עבד לזה לאיש מלוה" (ועי' בביאור הגר"א שם ס"ק ח). עתה נבואה לדין שכתב הרמ"א בהמשך דבריו שם לגבי מציאות שבה התובע והנתבע אינם בני אותה עיר: 'התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אף על פי שבעיר התובע הבית דין יותר גדול'. לכאורה דברי הרמ"א סותרים לדין השופט שגם הרמ"א הסכים לו, שהרי השופט גרר את הנתבע אחר התובע לבית הדין הגדול או למותב שמקביל לו (ועי' ש"ד לסימן ג סע' א ד"ה שאינו רוצה לדון עם התובע), ולעומתו הרמ"א גרר את התובע אחר עירו של הנתבע! אולם על פי דברי ערוך השולחן שם הדברים מיושבים, והם תלויים בבקשת הנתבע לקיים דיון מקדמי בעירו של התובע: 'ולא תקשה לך למה לעניין טענת בי"ד הגדול ובית הועד יפה כוחו של התובע, דשאני התם דכיון שכבר נתברר להבי"ד שבכאן שתביעתו תביעה הגונה ממילא יפה כוחו של התובע כדכתיב עבד לזה לאיש מלוה, אבל כשהנתבע בעיר אחרת והבי"ד של מקום התובע אינם יודעים כלל טענות הנתבע, ואולי יש לו עדים או ראייה שתובעו בחינם, א"כ איך נכופ את הנתבע לילך למקום התובע, אלא אומרים לו לתובע לך למקום הנתבע ושמה תדונו'. מדברי בעל ערוך השולחן נמצאנו למדים שהשופט והרמ"א משלימים זה את זה: אם הנתבע נגרר אחר התובע לעירו של התובע או לבית הדין הגדול וכד' רשאי הנתבע להתנות את בירור התביעה בדיון מקדמי שיתקיים בעירו של התובע טרם שיוציא הנתבע הוצאות הדרך לניהול ההליך המלא מחוץ לעירו שלו, וכפי שפסקו השופט והרמ"א בראש; אך אם התובע נגרר אחר הנתבע אין כח לנתבע להתנות את בירור התביעה בקיום דיון מקדמי, ומיד מחויב הנתבע להשיב בכתב הגנתו לכתבי טענותיו של התובע, וכפי שהורה

שאלת הסמכות, ושאלת הסמכות להכריע בשאלת הסמכות

עדיין יכול לכאורה הנתבע לטעון, שכיוון שעומדת לו הזכות הבסיסית לגרור את התובע אחריו, גם תשובותיו של התובע לדרישתו של הנתבע שהתובע חייב להיגרר אחריו צריכות לידון דווקא בבית הדין שהנתבע בחר לו, ורק אחר שתינתן בהן הכרעה לטובת התובע הוא יוכל לגרור את הנתבע אחריו.

אך כאן יש לחדד את ההבחנה בין הסמכות לדון בסכסוך שבין הצדדים, לבין הסמכות לדון למי מוקנית הסמכות לדון: שאלת הסמכות לדון מוקנית בוודאי לאותו הרכב שאליו מורים הש"ע והרמ"א והפוסקים, אך הסמכות לדון בשאלה למי הוקנתה הסמכות לדון בסכסוך שבין הצדדים מוקנית ללא ספק להרכב הראשון שבפניו הונח ההליך.

דהנה, לדיון זה שכתב הרמ"א בחו"מ סימן יד סעיף א בשם מהרי"ק, שהתובע צריך לילך אחר הנתבע נאמרו כמה וכמה טעמים³¹. על פי ערוך השלחן שם הנתבע יכול לגרור את התובע אחריו כדי למנוע תביעות טרדניות שיעלו לנתבע דמים חינם, וכן כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"א סימן לח)³². אולם הגר"א בביאוריו על הש"ע ס"ק ח כתב שדין הרמ"א שהתובע הולך אחר הנתבע נובע מהגמרא בב"ק מו, ב: "מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא". וביאר בספר אגרות משה (חו"מ ח"א סי' ה): "ושמענין מזה גם דין זה דהוא צריך למיזל להאסיא שיכול יותר לרפאותו, וכיון שהוא במקום אחר צריך לילך אתו לאותו המקום שנמצא שם הנתבע, שהם יוכלו יותר להביאו לדון לפניהם מבי"ד שבמקום המלוה". וכן כתב בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סימן צז). לדבריהם של אלו, היכולת של הנתבע לגרור את התובע אחריו הוענקה לנתבע לטובתו של הנתבע כשהנתבע רוצה לחסוך בהוצאות, שאז התובע רשאי ללכת אחריו בלא טצדקי, כיוון שגם לו יצמח מכך ריווח, שהרי מן הסתם הנתבע יכופ ראשו לציית דינא בפני בית הדין שבעירו. המהרשד"ם (חו"מ סי' ז) כתב שדינו של הרמ"א הינו תקנה דיונית בלבד, שכל מגמתה לצאת בהקדם האפשרי מהפרוודור המקדמי אל הטרקלין של בירור התביעה לגופה: "התקינו להשקיט ריב אחר שהנתבע רוצה לדון לפני הבי"ד במקומו צריך התובע לילך אצלו".

הרמ"א בהמשך דבריו. וכן מסתבר, דבמה עדיף נתבע שגורר את התובע אחריו לעירו או לבית דינו מכל נתבע אחר שאין לו רשות להתנות את בירור התביעה נגדו בקיום דיון מקדמי מחשש שיצטרך להוציא על הגנתו כספים לחינם? רק כשלנתבע צפויות הוצאות נוספות על ההוצאות של הגנתו, ואלו הוצאות הדרך מעירו של הנתבע לעירו של התובע או לבית הדין הגדול, אז רשאי הנתבע להתנות את ברור התביעה בקיום דיון מקדמי בעירו של התובע.

31 מובאות בהרחבה, בין היתר, בתיק רבני (חיפה) 2-35-3568 מיום כ"ז בשבט, תשס"ח (בהרכב הדיינים, הרב ישראל שחור, הרב יצחק אושינסקי והרב דניאל אדרי).

32 בהחלטת בית הדין המובאת בהערה הקודמת פיתחו סברא זו לומר שהחשש הוא לכך שהתובע יסחט מהנתבע כספים בתמורה לויתור על התביעה לחיסכון ההוצאות להיגרר לעירו של התובע; וכן כתוב בספר כנסת הגדולה סימן יד אות כא, ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' קמת.

העולה מכל האמור הוא, שאין ולו פוסק אחד שנימק את הדין שכתב מהר"ק ונפסק ברמ"א בכך שיש לנתבע כח להטיל דופי ללא כל נימוק בבית הדין שאליו הגיש התובע את תביעתו, והכח שניתן לנתבע לגרור את התובע אחריו הוא מטעמים אחרים. אמור מעתה שפשיטא שגם במקום שניתן לנתבע הכח לגרור את התובע אחריו לא ניתן לו פטור מלהתייצב בפני בית הדין שאליו הובא ההליך על ידי התובע כדי להעלות בפניו את טענותיו בסוגיית הסמכות.³³

נכון להדגיש, שלפחות לפי מהר"י בן לב ומהרשד"ם וספר כנסת הגדולה שהובאו לעיל, דין זה שהתובע הולך אחר הנתבע אינו מעיקר הדין אלא רק תקנה³⁴, ופשוט אם כן שאין כח לנתבע לפסול את ההרכב שבפניו הביא התובע את תביעתו מלהכריע בשאלת הסמכות, שהרי מעיקר הדין בפני הרכב זה הייתה צריכה לידון גם התביעה לגופה. אדרבה, השכל מורה שכל שתקנה זו נתקנה לטובת התובע יש לו רשות למחול עליה ולבקש שכל ההליך יידון דווקא בבית הדין שלו³⁵. אפילו תימא שטעמא דדינא שנפסק ברמ"א הוא חשש למעותיו של הנתבע שלא יתפזרו חינם על הגנתו מתביעת בדים שיגיש התובע בעירו, עדיין אין בכך כדי לפטור את הנתבע מלשלוח לבית הדין הראשון את ראיותיו בכתב לכך שתביעת התובע היא תביעת בדים, שהרי פשיטא שאין מידת ההוצאות לניהול הליך מקדמי קצר בעירו של התובע כמידת ההוצאות על ניהול הליך שלם בעירו של התובע, לרבות הולכת העדים והגשת כתבי בית דין. פוק חזי כמה וכמה הליכים שבהם תשובת הנתבעים הייתה בטענה שחפצים הם לידון בבתי דין אחרים, וטענותיהם נדחו על ידי בתי הדין שבפניהם נפתחו ההליכים בתחילה מבלי שהנתבעים יהיו רשאים להשתמט מהם³⁶. כך נכתב גם בפס"ד של בית הדין הגדול ערעור תשיז/104 (בהרכב הרב

33 אמנם, פסק הרמ"א בחו"מ סי' יד סע' ג: 'וכל מקום שאינו צריך לבא לפניו לדון אין צריך לחוש כלל להזמנתו ואין צריך לבוא כלל', אך עיון במקור של דין זה בספר התרומות (שער ג חלק ח אות ו, הובא בב"י חו"מ סימן יא) מלמד שאין כאן היתר לנתבע להתעלם לחלוטין מההזמנה שנשלחה אליו מבית הדין שבפניו הונחה התביעה, וכל שהתחדש הוא שאין הנתבע מחויב להתייצב בפני בית דין זה, ודי לו במשלוח הודעה כתובה בדבר הימנעותו מההתייצבות ופירוט טעמה, וגם זאת רק בגלל שגם בית הדין שבפניו נפתח ההליך יסכים להימנעות הנתבע מהתייצבות כיוון שהשולחן ערוך עומד לצידו! עוד בזה ראה בקונטרס שכתב הרב הלל גפן 'היתר פניה לערכאות', עמ' 12-13 (נייר עמדה מס' 9; הוצאת מכון משפטי ארץ, עפרה, שבט תשע"ד).

34 ראו בעניין זה גם בבד"ר (חיפה) 1-921689 וכן בבד"ר (חיפה) 2-3568-35 שנזכר לעיל בהערה 31.

35 ראו במאמרו של הרב יצחק פנחס שליט"א בקובץ בית הלל שנה ז גליון א כסלו תשס"ו עמ' קא 'אי אזלינן בתר הנתבע כשנכסי התביעה הינם בעיר התובע', אות ג.

36 להלן רשימה חלקית של פסקי דין, מסודרים לפי סדר נתינתם: פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין, תיק ממונות מס' 423 - סג, חלק ט פס"ד בעמוד טו; תיק ערעור בבית הדין הרבני הגדול 1-35-1043 מיום י"א בתמוז, תשס"ד (בהרכב הדיינים הרבנים שרמן איזירר ומצגר); תיק רבני (רחובות) 1-35-4711 מיום ט בחשוון, תשס"ה (בהרכב הדיינים, הרב

אלישיב, הרב בן מנחם והרב הדס)³⁷: "שיקול הדעת בנידון זה נתון בידי ביה"ד אשר אליו הוגש המשפט, והוא מוסמך לקבוע אם אין אמת בדברי הנתבע הטוען שברצונו להתדיין במקום אחר והוא משתמש בטענה זו כדי להשתמט מלהתדיין, או שדבריו נאמרים בכנות".

סיכום

איש לא יעמיד לדין את נבחרי הציבור על שהבטחותיהם לציבור לא קוימו במלואן, כי כך דרכה של הפוליטיקה ושל הפשרות שכרוכות בה. מאידך גיסא, לא יכולה להיות מניעה עקרונית מהעמדת נבחרי ציבור לדין תורה בהתאם לקווי הפעולה שהותוו במאמר זה, ובפרט בנסיבות שבהן תוצאות הפעילות הפוליטית שלהם עומדות - ללא הסבר מניח את הדעת - ביחס הפוך לכוחם במוסדות הנבחרים. אם נזכה להרתעה שתמנע מנבחרי הציבור מלפעול **בהיחבא** מתוך מניעים לא כשרים - נזכה מן הסתם לא רק בהישגים משמעותיים במרחב הציבורי, אלא גם לפרנסים שמקדשים שם שמים. בכל עת חובה עלינו לשנן באוזניהם של נבחרי הציבור את האזהרה הפומבית שפרסם בוילנה בטבת תרצ"א דודי זקני ר' חיים עוזר גרודזענסקי זצ"ל³⁸: 'הנני להודיע ולפרסם בשמי כי אסור לעשות בחירות וגם לבחור ברב שמסרב לבוא לדין תורה, וכל זמן שלא יבוא לדין תורה אין לבחור בשום אופן ובפרט את הרב המסרב'.

נספח

מובאת כאן החלטה שהתקבלה בבית דין ידוע בארץ הקודש בעניינו של חבר כנסת פלוני, שהוגשה נגדו תביעה ממונית על נזקים שנגרמו לתובעים בין היתר בגין ההתנהלות של אותו ח"כ בתקופת ההתנתקות. לאחר שנפתחו ההליכים נגד הנתבע בבית דין קמא ברוח האמור במאמר זה - פנה הנתבע לבית הדין שבעירו, וקיבל ממנו מכתב 'לכל המעוניין' שנוסח בקצרה וללא כל הנמקה, ושניתן לאחר דיון במעמד צד אחד בלבד. לפי מה שהוכחתי בגוף המאמר הדברים הכתובים במכתב אישור זה נראים לכאורה סותרים כמה וכמה יסודי פסיקה³⁹.

גורטלר, הרב שמן, הרב אשכנזי; פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין, תיק ממונות מס' 1158 - סח, חלק יא פס"ד בעמוד כ; תיק רבני (חיפה) 1-921689 מיום י"ז בשבט תשע"ג (בהרכב הדיינים הרב גמזו, הרב אושינסקי, הרב רוזנטל); וראו גם בפסקי הדין שהובאו לעיל בהערה 34.

37 מובא בתיק ערעור בבית הדין הרבני הגדול 1-35-2971 מיום כ"ה בחשוון תשס"ה (בהרכב הדיינים הרבנים שרמן, איזירר ומצגר).

38 **אגרות ר' חיים עוזר** חלק ג, עמוד רכט, סימן קסב (בני ברק, תש"ע).

39 בענין זה נכון להביא את מה שכתב גאב"ד 'זכרון מאיר' הגאון הרב שמואל הלוי וואזנר

אישור

לכל המעוניין

בעניין שתי תביעות שהוגשו נגד ח"כ [פלוגין] הננו לאשר כדלהלן:

א. [פלוגין] הודיע על נכונותו לדון בבית דיננו. בהיותו תושב העיר אין רשות לשום בי"ד לדון בזבל"א או באופן אחר.

ב. לגופן של דברים סבור ביה"ד כי באופן כללי גדולי ישראל שליט"א הם העומדים על גבם של שלוחים דידהו, והם אלו שאמורים לשפוט מעשיהם לטוב או למוטב.

ג. אם יש תובעים הסבורים כי עניין פרטי שלהם אינו במסגרת הנ"ל - יש להם להפנות את תביעתם לביה"ד דיין⁴⁰, אשר יקיים דיון מקדמי בנושא.

ובזאת באנו על החתום הרב _____, הרב _____, הרב _____

שליט"א לבנו הרב בנציון יעקב שליט"א (שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן ש): 'ובעו"ה מאז ירד הדור עוד פלאים, והרבה מאוד מדיוני הזבל"א מיוסדים על דברי שוא ושקר ומהפכים דברי אלקים חיים ע"י נגיעות ובצע כסף; עיי"ש באורך. הרב אברהם דב לוי שליט"א הראני את האמור במכתבו של הרב צימבליסט זצ"ל שנדפס בפתח הספר **עטרת שלמה** לזכרו של ר' שלמה קרליץ זצ"ל (בהוצאת נכדו בבני ברק); הועתק בספר **השקדן** (שהובא לעיל הע' 11) חלק ג עמוד 69 הע' 87; ועי' גם בספר **עיונים במשפט** לרב חיים שלמה שאנן שליט"א, חו"מ סי' ד עמ' לז-לה, וכן בפס"ד רבניים ירושלים כרך יב עמ' יט-כ.

40 אני תמה כיצד נעלמו מבית הדין הנכבד הדברים שכתב הש"ך חו"מ סימן יז ס"ק ט, וכן מה שכתב הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל בהחלטה שנדפסה בפד"ר חלק ז עמ' 251-250 בהתבסס על הש"ך האמור: 'לדעת הרוב הגדול של הפוסקים, פוסק אשר פסק הלכה בעניין, ויש צורך לדון מחדש באתו עניין - הרי פסול הוא הפוסק הזה לשבת בדין בדיון השני מדין נוגע בדבר, כי קיים חשש שהוא לא יחזור בו מדעתו הראשונה מתוך משוא פנים לדעה אשר הובעה על ידו ולהחלטה אשר ניתנה על ידו שלא לפי כללי הדין, ומה גם כשהמדובר הוא לא בדברי הלכה מהדברים המפורשים בתלמוד אלא דבר פירוש התלוי באומדן ושיקול הדעת'.